

6. STAL SE ZA NÁS ZLOŘEČENÍM (Galatským 3,9-18)

List Galatským nám dává nahlédnout do zápasů rané církve. Apoštol Pavel se v něm snaží postavit hráz proti působení tzv. *judaistů*. Byli to původem židé, kteří uvěřili v Ježíše jako Bohem zaslíbeného Mesiáše Izraele. Ovšem zároveň zůstali pevně spjati s judaismem, ze kterého vyšli. Neuměli si představit, že by ke spáse člověka mělo stačit, jen to, že uvěří v Ježíše, vyzná jej jako Pána a přijme jej jako svého Spasitele. Kde by zůstal Mojžíš a zákon Božích nařízení a obřízka? Tedy věci pro každého žida nedotknutelné. Dokud se první věřící omezovali na židovské prostředí, patrně v této otázce nevznikaly žádné otazníky. I když vytvářeli novou komunitu Ježíšových následovníků, nadále patrně žili podle židovských zvyklostí jako před tím. Když se ovšem ve větším počtu (zejména Pavlovou misíí) začali obracet ke Kristu i pohané, vznikla otázka, co s nimi? Někteří se cítili být povinováni tyto nové věřící z pohanů navštívit a poučit je, že víra v Ježíše je jistě zapotřebí, ale právě tak zachovávání Mojžíšova zákona a obřízka. Ve Skutcích se dochovala i vyostřená verze tohoto učení: „*Tu přišli do Antiochie někteří lidé z Judska a začali bratry učit: 'Nepřijmete-li obřízku, jak to předpisuje Mojžíšův zákon, nemůžete být spaseni'*“ (Sk 15,1). Nešlo tedy jen pouze o nepodstatnou otázku náboženských zvyklostí (co by bylo či nebylo vhodné), ale byla to otázka mířící přímo k jádru spásy. Jak může být člověk spasen? Jak může být člověk zachráněn ze svého hříchu a dojít smíření s Bohem? Oni judaisté jedním dechem patrně tvrdili, že ke spáse je nutné uvěřit v Ježíše a zároveň zachovávat Mojžíšův zákon i s obřízkou. Tedy ano – víra, ale také skutky zákona, chcete-li skutky lidského výkonu a zásluh. Stále tedy ještě opírali spásu vedle víry i o lidské úsilí.

Ještě tedy patrně tak do hloubky neprožili a nepřipustili si k srdci bezmoc a beznadějnost hříšného člověka před svatým Bohem. Stále si mysleli, že člověk je schopen, když se bude patričně snažit, Boží zákon naplnit, a tak dojít spásy. Pavel proti tomu ale ukazuje, v jak zoufalé a beznadějně situaci je svět lidí vůči Bohu, a to jak svět nezvedených pohanů, tak i svět zbožných a přísných židů. Všichni, říká Pavel, jsou pod mocí hříchu (Ř 3). Pavel to dokazuje na svém vlastním příkladě. On žil podle toho nejpřísnějšího směru, jako farizeus, a nad své současníky horlil pro zákon (Fp 3). Ale právě on doznává, že je přes to všechno úsilí stále jen hříšníkem (2,17). Judaismus bral vážně zákon Boží – se vši vervou se jej snažil naplnit. Ale už stejně vážně nevzal lidskou hříšnost, porušenost a zkaženost. Zbožnost judaismu tak často sklouzávala ve zbožnost vnější, formální – to, co je navenek vidět. Ale Ježíš přece stále ukazoval pod povrch, jak pod tím krásným zevnějškem nejednou dříme převrácené srdce, motivy a myšlení. Judaismus bral vážně zákon Boží, ale už ne tak lidskou hříšnost. Proto to přesvědčení, že člověk může svým úsilím Boží zákon naplnit. Vnější způsobem možná ano. To nakonec připouští i Pavel, když říká, že co se týče spravedlnosti podle zákona, žil bezúhonně. Navenek všechno splňoval a dodržoval, všechny předpisy. Ale přece nakonec nahlíží sebe sama jako hříšníka. Je cosi porušeno v samé podstatě člověka, takže nikdo z lidí není schopen Boží dokonalý a svatý zákon naplnit. Vždycky na tom nějak ztroskotá. Přes všechny ideály a touhy člověka zrazuje jeho vlastní přirozenost. Pavel to jinde vyjádřil slovy: *Chtít dobro ještě dokážu, ale vykonat už ne. Vidí v sobě dvě protikladné síly: „Vím totiž, že ve mně, to jest v mé lidské přirozenosti, nepřebývá dobro. Chtít dobro, to dokážu, ale vykonat už ne ... Ve své nejvnitřnější bytosti s radostí souhlasím se zákonem Božím; když však mám jednat, pozoruji, že jiný zákon vede boj proti zákonu, kterému se podřizuje má mysl, a činí mě zajatcem zákona hříchu, kterému se podřizují mé údy“* (Ř 7,18.22-23). Tato zkušenost s hloubkou lidské porušenosti a tím i bezmoci zůstala, zdá se, ještě oněm judaistům uzavřena. Ještě dostatečně nespatriřili svou bezmoc vůči svatému Božímu zákonu.

Pavel proto musí na jejich adresu říci to vážné slovo: „*Ti však, kteří spoléhají na skutky zákona, jsou pod kletbou, neboť stojí psáno: 'Proklet je každý, kdo nezůstává věren všemu, co je psáno v zákoně, a nečiní to'*“ (v. 10). To je velmi vážné slovo. Nikdo, ani ti nehorlivější, nejsou schopni bezezbytku Božímu zákonu dostat. Ani ti judaisté v tom nebyli výjimkou. A ti poctivější to možná i sami uznávali – tak jako to musí uznat každý soudný člověk. Co to ale znamená? Když nedostojím zákonu Božímu, tak se proti tomuto zákonu proviňuji. Jsem jeho přestupníkem a zákon mě po právu odsuzuje jako hříšníka. Právě pro tu porušenost samého jádra lidské existence je nemožné dojít spásy skrze skutky Božího zákona. A každý, kdo se o to pokouší, uvrhává sám sebe pod **kletbu** (chcete-li odsouzení) zákona. Překlad SNC ten verš překládá takto: „*Tvrdost zákona dopadá na ty, kdo spoléhají na své záslužné činy. Vždyť zákon říká jasně: Odsouzen je každý, kdo se proviní i jen proti jedinému z přikázání zapsaných v knize zákona.*“ V listu Jakubově k tomu čteme: „*Kdo by ... zachoval celý zákon, a jen v jednom přikázání klopýtl, provinil se proti všem. Vždyť ten, kdo řekl: 'Nezcizoložíš,' řekl také: 'Nezabiješ.' Jestliže necizoložíš, ale zabiješ, přestupuješ zákon*“ (Jk 2,10-11).

Judaisté v otázce spásy slučovali neslučitelné. Víru v Ježíše spolu s lidským úsilím. Ale Pavel už v minulém textu ukázal na to, že právě proto, že Kristus za nás zemřel, s konečnou platností ukázal, že naše lidské snahy a úsilí jsou ve věcech spásy zcela bezmocné. Kdyby bylo možno nějak dojít spásy skrze vlastní úsilí, nemusel by Kristus

umírat. Kristus ovšem zemřel za nás. Tím zjevil jednak bezmoc hříšného člověka, ale také velikou Boží milost, která zachraňuje ztraceného hříšníka – bez jakýchkoliv jeho zásluh, jen z lásky pro Kristovu oběť.

Každý, kdo se snaží dojít spásy a přijetí u Boha vlastním zbožným úsilím, volí smrtící cestu, protože všichni v něčem Božímu zákonu nedostáváme a proviňujeme se proti němu. Zákon nás tedy odsuzuje. V tomto smyslu jsme pod jeho kletbou.

To samozřejmě vůbec neznamená, že ten Boží zákon by byl nějak hrozný, špatný a zlý. Je naopak dobrý a svatý. Zjevuje Boží vůli, co má a nemá člověk činit. Zákon Boží je dobrý. Ale člověk je převrácený. Proto mu sebelepší, ani Boží zákon nemůže pomoci. Zákon může člověku ukázat, co je dobré a co je zlé. Může mu také nastavit zrcadlo, aby člověk ve vsi nahotě spatřil, jak daleko se Božímu záměru vzdaluje. Hříšníka může zákon Boží jen odsoudit (dát ho pod klatbu), ale nemůže ho spasit.

Pavel zvěstoval něco úplně jiného: „*Je jasné, že nikdo není před Bohem ospravedlněn na základě zákona, neboť čteme: 'Spravedlivý bude živ z víry'*“ (v. 11). Navazuje zde na příklad **Abrahama**, který uvěřil Bohu, a bylo mu to počítáno za spravedlnost. Tento princip ospravedlnění z víry tedy byl vytýčen ještě dávno před tím, než Bůh dal Izraeli zákon v době Mojžíšově. Abraham žil dlouho před Mojžíšem. A Pavel říká, že tak tomu je dodnes. I dnes platí, že spravedlivým před Bohem se člověk nestává skrze naplňování zákona, ale skrze víru v Pána Ježíše, našeho Spasitele. Zákon (ač sám dobrý a svatý) nám, hříšníkům, přinesl kletbu a dosouzení. Ale Pavel zvěstuje: „*Ale Kristus nás vykoupil z kletby zákona tím, že za nás vzal prokletí na sebe, neboť je psáno: 'Proklet je každý, kdo visí na dřevě'*“ (v. 13). Dosl. „**Stal se prokletím za nás**“. V tom je podstata Pavlova evangelia. Zákon Boží nemá jinou možnost než uvrhnout hříšníka pod kletbu, odsouzení. Evangelium nám ovšem říká, že i když zákon Boží musí hříšníky odsoudit, přesto Bůh hříšníka miluje a přeje mu spásu a společenství se sebou samým. Zákon toto člověku přinést nemohl. Proto Bůh poslal na svět svého Syna, aby spásu světu přinesl v něm a skrze něho. Kristus, píše Pavel, vzal prokletí (odsouzení) zákona na sebe za nás za všechny. Dosl. Stal se prokletím za nás. Tu kletbu, ten soud zákona Božího, přijal a nesl sám místo nás. Jiný byl odsouzen a ubit místo nás. A přijal tuto cestu z lásky, abychom my mohli žít. A žít budeme tehdy, když mu uvěříme, když jeho přijmeme. To je Pavlovo evangelium, tak vzdálené učení judaistů, kteří spásu člověka stále až příliš vážali na zbožné úsilí člověka. Ne, říká Pavel, se svým zbožným úsilím nikam nedojdeme. Jsme předem odsouzeni k nezdaru, protože jsme ve svém jádru převráceni a hříšní. To je slepá, vpravdě smrtící cesta, spoléhat na zákon a vlastní úsilí. Tudy cesta nevede. Vede jen skrze Ježíše a víru v něho. V Kristu se stalo všechno, co potřebujeme ke spáse a ke smíření s Bohem. Chopme se toho. V tom jediném je spása.

V závěru dnešního oddílu se ještě Pavel vrací k příkladu **Abrahama**. Připomíná příběh, kdy byl Abraham, praotec všech Izraelitů a v duchovním smyslu všech věřících, povolán Hospodinem. Bůh mu přislíbil, že mu dá zemi k obývání a že z jeho potomstva se zrodí celý národ, na kterém Hospodin bude zjevovat sám sebe světu. Abraham vzal Hospodina za slovo a vydal se na cestu víry. Bůh mu tehdy daroval zaslíbení: „*V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země*“ (Gn 12,3). Toto zaslíbení mu bylo potvrzeno i později: „*Ve tvém potomstvu dojdou požehnání všechny pronárody země...*“ (Gn 22,18). Na tento moment navazuje apoštol Pavel. Připomíná, že Bůh už tehdy neměl na mysli jen národ izraelský, ale všechny národy země. I jim chce přinést požehnání. To požehnání přijde skrze Abrahama a skrze jeho „potomstvo“, dosl. v jeho „semeni“. Pavel vykládá toto zaslíbení christologicky. Oním „semenem Abrahamovým“ nemíní lid izraelský, ale vlastní naplnění tohoto slibu vidí v příchodu Krista. Kristus tělesně pocházel z lidu Abrahamova, národa židovského. A podle Pavla je on tím semenem, potomkem Abrahamovým, v němž budou požehnány všechny národy země. „*Slib byl dán Abrahamovi a jeho potomku; nemluví se o potomcích, nýbrž o potomku: je jím Kristus*“ (v. 16). Také toto zaslíbení učinil Bůh Abrahamovi, tedy více jak 400 let dříve, než byl Izraeli vydán zákon. Pavel k tomu poznamenává, že ani zákon, který byl vydán po tak dlouhé době, nemohl nic změnit na Božím zaslíbení. „*Chci tím říci: Smlouvu, od Boha dávno pravoplatně potvrzenou, nemůže učinit neplatnou zákon, vydaný teprve po čtyřech stech třiceti letech, a tak zrušit slib*“ (v. 17). Bůh už u Abrahama stanovil to, že spravedlivým se stává člověk skrze víru (ne skrze zákon), a také, že požehnání spásy přijde skrze Krista (nikoliv skrze zákon). Tento princip víry a spásy skrze Krista byl nastíněn dlouho před vydáním zákona a ani vydání zákona na těchto principech nic nezměnilo. Platí stále. Pavel to znázornil i na docela profánním příkladu z právníkové praxe jeho doby: „*Bratři, znázorním to příkladem: ani lidskou závět jednou pravoplatně potvrzenou nemůže nikdo zrušit nebo k ní něco přidat*“ (v. 15). To platí i na obyčejné lidské rovině. U Boha je tomu také tak. Sliby a smlouva uzavřené s Abrahamem jsou nadřazeny všemu ostatnímu, co přišlo potom.

Smíme se tedy nechat dnes povzbudit pohledem na Krista, který za nás vzal odsouzení zákona na sebe, který se stal prokletím za nás. To proto, aby se sliby dané Abrahamovi mohly naplnit i na nás, a abychom zaslíbeného Ducha svatého přijali *skrze víru* (v. 14).